

Ірина Євгенівна Галушак,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
вул. Шевченка 57, м. Івано-Франківськ, Україна

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА ЯК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

У статті теоретично обґрунтовано проблеми формування конкурентоспроможності фахівців економічної сфери діяльності. Уточнено, що основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого спеціаліста, який має бути здатним до ефективної професійної роботи згідно з його спеціальністю на конкуруючому ринку праці.

Автор підкреслює, що якісна підготовка економістів пов'язується з упровадженням у практику вищого навчального закладу компетентісно орієнтованої стратегії навчання.

Уточнено такі поняття як, «конкурентоспроможність» та «конкурентоздатність». Зроблено теоретичне обґрунтування поняття «формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця економіки». Визначено перспективи подальших досліджень цього напрямі.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоздатність, професійна компетентність, професійна підготовка, майбутній фахівець економіки.

Процеси трансформації у системі вищої освіти України визначають актуальність проблеми формування професіоналізму особистості, майбутнього фахівця. Система структурних зрушень в економіці України не можлива без підготовки робочої сили з відповідним рівнем кваліфікації, здатної обслуговувати технологічно оновлене устаткування, адаптованої до вимог інноваційного суспільства.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення конкурентоспроможності підготовки фахівців згідно рівню міжнародних стандартів. Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців економічної сфери з вищою освітою.

У зв'язку з глибокими економічними перетвореннями, виникненням різних форм власності, зайнятість у великому промисловому виробництві скорочується, росте кількість робочих місць у сфері послуг, на малих і середніх підприємствах, що знаходяться в приватній власності. Ринок праці вимагає від ВЗО підготовки компетентних робітників відповідно його безпосереднім потребам.

Загальновизнано, що однією з причин низького рівня професійної підготовки фахівців в умовах університетської освіти є ще й досі домінуючий «масовий підхід». Натомість «виращування» творчої індивідуальності (І. Зимня, Н. Кузьміна, Л. Мітіна, О. Сластьонін, Р. Хмелюк та ін.) лише починає запроваджуватися.

Проблеми конкурентоспроможності робочої сили, у тому числі молодих фахівців на ринку праці досліджували такі науковці, як В. Близнюк, О. Грішнова, О. Єсіна, Л. Ільч, М. Кримова, Л. Лісогор, В. Медведь, І. Петрова та інші.

За своєю сутністю конкурентоспроможність асоціюється з успішністю людини як у професійній, так і в особистісній сферах. Це поняття співвідноситься в науковій літературі з такими категоріями, як професійна компетентність (М. Чошанов, М. Linard, F. Rope), соціальна компетентність (П. Осипов, Г. Мухаметзянова, В. Масленнікова, Т. Трегубова та ін.), особистісна компетентність (Є. Бондаревська, О. Гребенюк, Ю. Орлов та ін.).

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми формування конкурентоспроможності фахівців економічної сфери діяльності.

Основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого спеціаліста, який має бути здатним до ефективної професійної роботи згідно з його спеціальністю на конкуруючому ринку праці. Багатовікові дискусії педагогів і роботодавців засвідчують, що традиційні описи підсумків навчання не дозволяють у повній мірі визначити рівень якості підготовки.

Якісна підготовка економістів пов'язується з упровадженням у практику вищого навчального закладу компетентісно зорієнтованої стратегії навчання. У вищій педагогічній освіті перехід на компетентісно зорієнтовану підготовку розглядається у двох аспектах. По-перше, відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативного складника освітнього процесу – набуття студентами компетентностей. Саме цей напрям переконливо розкривається в науковому доробку викладачів з різних вищих педагогічних навчальних закладів України (О. Біда, Л. Бірюк, Н. Ігнатенко, О. Комар, Л. Коваль, Я. Кодлюк, С. Мортиненко, О. Матвієнко, І. Пальшкова, Л. Петухова, Р. Прима, Л. Хоружа та ін.). По-друге, постає потреба формувати в майбутніх економістів цілеспрямовано міжпредметні та предметні компетенції.

На думку В.І. Бондаря, у дослідженнях професійної компетентності майбутнього фахівця доцільно виділити два поняття на рівні соціально-економічної категорії: конкурентоспроможність та конкурентоздатність. На переконання вченого, їх не можна вважати синонімічними. Конкурентоспроможність визначається як кваліфікаційна готовність в умовах необхідності вступати в конкурентну боротьбу на ринку праці, сподіваючись на набуту професійну компетентність, зміст і формування якої закладено в освітньо-професійну програму як складника галузевого стандарту вищої освіти, а також на набуті професійні якості, що користуються попитом у споживачів освітніх послуг і передбачені змістом освітньо-кваліфікаційних характеристик.

Водночас конкурентоздатність доцільно розглядати як стійку особистісну властивість фахівця свідомо й творчо реалізувати професійну компетентність за достатнього рівня володіння необхідними суспільно-комунікативними знаннями, вміннями та особистісними характеристиками [1, с. 22].

Аналіз зазначених досліджень дозволяє стверджувати, що оновлення змісту вищої педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу має здійснюватися в контексті тих актуальних тенденцій, які ґрунтуються на необхідності якнайповнішого взаємозв'язку потреб професійної освіти.

Одним з найважливіших елементів сучасної системи управління якістю підготовки спеціалістів є модель компетентності спеціаліста. На сьогодні в Україні результатом освіти вважаються підсумкові оцінки в атестаті або дипломі випускника. На практиці ж часто спостерігаються суперечності між записами в дипломі і фактичними компетенціями випускника: за інших рівних умов (вік, освіта, середній бал диплома, займана посада) одні спеціалісти домагаються визначних успіхів, а інші, навпаки, показують явну невідповідність посаді, яку обіймають. Справа в тому, що, крім посадових обов'язків, необхідний також специфічний набір професійних компетенцій.

Вочевидь, якість підготовки спеціалістів забезпечується передусім чіткою уявою про цілі навчання, показники та критерії якості підготовки спеціаліста, достатніми умовами та змістом навчання.

На сьогодні одним з головних завдань при розробці освітніх стандартів повинні бути уточнення способів уніфікованого опису цілей навчання. Одним із перспективних способів розв'язку цієї задачі представляється реалізація компетентнісного підходу до опису моделі спеціаліста.

Вважаємо, що набуття фахівцем конкурентоспроможності можливо, якщо буде досягнута сформованість професійного, особистісного та поведінкового компонентів особистості майбутнього фахівця економіки, що спричиняють як можливість відповідати вимогам суб'єктів оцінювання, так і активність життєвої

позиції щодо власної професійної реалізованості.

Формування конкурентоспроможності майбутнього фахівця економіки відбувається у два етапи відповідно досвіду професійної діяльності.

Перший етап - оволодіння основами професії що визначається набуттям елементарного економічного досвіду. На цьому етапі відбувається підготовка майбутнього фахівця до професійної діяльності, а також процес професійної ідентифікації, що становить термін від одного до трьох років робочого стажу. Другий етап - досягнення рівня професійної майстерності. На цьому етапі відбувається набуття фахівцем досвіду з усіх видів економічної діяльності.

Зазначимо, що формування майбутнього економіста як конкурентоспроможного фахівця забезпечується такими педагогічними умовами:

- наявність позитивної мотивації, розуміння необхідності використання інноваційних ідей, прагнення досягти успіху;
- внутрішнє бажання фахівців до впровадження інноваційних технологій навчання;
- аналіз і коригування моделі інноваційної технології навчання.

Зазначимо, що важливе місце у структурі особистості фахівця займає мотиваційна сфера, оскільки саме вона визначає пізнавальну і творчу активність. Спираючись на дослідження М. Дьоміна, І. Зимньої, Н. Кічук, А. Маркової, А. Маслоу, в мотиваційній сфері особистості економіста виокремлюємо внутрішню і зовнішню мотивацію.

До зовнішньої мотивації належить соціально та особистісно зумовлене прагнення до самоосвіти та саморозвитку; почуття відповідальності за свою роботу. До внутрішньої наявність потреби у професійних знаннях.

На наш погляд, формування майбутнього економіста як конкурентоспроможного фахівця – це формування студента як особистості, що здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію змін і економіці і є найбільш перспективним типом економіста. Його творчість проявляється в: ефективному використанні вже створеного досвіду в нових умовах; гнучкості при використанні запланованого в нестандартних ситуаціях; умінні обґрунтувати як завчасно підготовлені, так і інтуїтивні рішення; умінні продукувати ідею, реалізувати її в конкретних умовах, бачити всі варіанти вирішення однієї й тієї самої проблеми, використовувати досвід інших.

На формування конкурентоспроможності молодого фахівця впливають в залежності від сфери дії внутрішні та зовнішні чинники. Серед зовнішніх чинників виокремлюють: рівень розвитку технології, науки, техніки, економіки, освіти; процеси, що відбуваються в суспільстві [7]. Натомість до внутрішніх відносяться такі особистісні якості, як мотивація досягнення успіху, рівня самооцінки особистості, рівень та якість освіти [2].

Під рівнем освіти варто розуміти відповідний об'єм набутих у закладі освіти теоретичних знань,

умінь та навичок; а під якістю освіти – здатність використовувати на практиці певний об'єм набутих теоретичних знань. Проте сучасний соціум вимагає від молоді не тільки наявності максимуму теоретичних знань, а гнучкості та мобільності у їх застосуванні. Продуктом ефективного навчального процесу є кваліфікація, тоді як потребою роботодавця – компетентність.

Окрім чинників, на думку Л. Лісогор, великий вплив мають також складники, які формують конкурентні переваги фахівця, які автор ділить на чотири групи: демографічні, освітньо-кваліфікаційні, соціально-особистісні та професійні [4]. Автор вважає, що найважливішою в структурі конкурентоспроможності фахівця є професійний складник. Він включає в себе показники, рівень яких є вирішальним для роботодавців при підборі персоналу, це: наявність професійного досвіду, професійні знання, вміння та навички, індивідуальні, базові та професійні компетенції, професійна придатність.

Однак причина низької конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці криється не лише в недосконалості системи підготовки кадрів, а й в соціально-адаптивному сприйнятті молоддю свого майбутнього та майбутнього своєї країни, відсутності мотивації до отримання освіти та працевлаштування.

Сучасному спеціалісту будь-якого рівня для того, щоб бути конкурентоздатним на ринку праці, вже недостатньо володіти тільки вузькопрофесійними знаннями. У зв'язку з цим доцільно уточнити прогностичну модель випускника освітнього закладу, визначивши професійно значущі параметри й аспекти необхідних знань, навичок і вимог до професійної компетентності економіста.

І. Зимня [3], О. Пометун [5] та Ю. Сухарніков [6] розглядають такі компоненти професійної компетентності майбутніх економістів, як: особистісний компонент, що включає готовність до постійного підвищення кваліфікації, здатність до самомотивування, рефлексії, саморозвитку в професійній сфері; мотиваційний компонент, який містить спонукання, потреби та виступає

індикатором, дозволяє з'ясувати ставлення майбутніх економістів до економічної діяльності та професійно-особистісного розвитку; когнітивний елемент характеризується професійно важливими знаннями, вміннями та навичками, що реалізуються у подальшій діяльності; операційний компонент передбачає готовність студентів організувати власну діяльність, працювати в умовах сучасного економічного розвитку, адаптуватися до вимог суспільства. Сформованість усіх зазначених складників дозволяє майбутньому економісту успішно виконувати професійні обов'язки та застосовувати набуті знання й навички у процесі подальшого самостійного розвитку.

Отже, конкурентоспроможність фахівця є багатогранною категорією, яка включає в себе широке коло складників та формується під впливом як особистісних, так і загальнонаціональних чинників. Крім того, слід зазначити, що основні конкурентні переваги фахівця закладаються саме в системі освіти та формуються під її впливом протягом усього життя.

Сучасна система освіти не повністю справляється навіть із виконанням мінімально поставлених завдань, а саме надання якісної теоретичної освіти, формування світогляду та інтелектуального розвитку випускників. Однак причина низької конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці криється не лише в недосконалості системи підготовки кадрів, а й у соціально-адаптивному сприйнятті молоддю свого майбутнього та майбутнього своєї країни, відсутності мотивації до отримання освіти та працевлаштування.

Сучасний рівень конкурентоспроможності підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці повинен відповідати реаліям часу, потребам суспільства та мусить базуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, якими оволоділи випускники.

Перспективу досліджень вбачаємо у розробці концептуально-технологічної моделі формування майбутнього економіста як конкурентоспроможного фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В. І. Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності / В. І. Бондар // Початкова школа. – 2008. - №7. – С.22-23.
2. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Дибкова ; АПН України ; Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 227 с.
3. Зимня И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004 – 42 с.
4. Лісогор Л. С. Конкурентність ринку праці: механізми реалізації: моногр. /Л С. Лісогор. — К. : ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України, 2005. - 168 с.
5. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-69.
6. Сухарніков Ю. В. Людський чинник та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців для виробництва майбутнього (Проблеми освіти). – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2003. Вип. 33. – С. 3-27.

7. Чаплак М. Сучасні тенденції формування професійної компетентності майбутніх педагогів [Електронний ресурс] / М. Чаплак, С. Котова // Современные вопросы мировой науки – 2010 : материалы конференции. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Pedagogica/58932.doc.htm.

Ирина Евгеньевна Галуцкая,
кандидат экономических наук,
доцент кафедры учета и аудита,
Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника,
ул. Шевченко 57, м. Ивано-Франковск, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА КАК КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА

В статье теоретически обоснованы проблемы формирования конкурентоспособности специалистов экономической сферы деятельности. Автор отмечает, что одним из важнейших стратегических задач на современном этапе модернизации системы высшего образования Украины является обеспечение конкурентоспособности подготовки специалистов по уровню международных стандартов. Уточнено, что основной целью профессионального образования является подготовка квалифицированного специалиста, который должен быть способен к эффективной профессиональной работе согласно его специальности на конкурирующем рынке труда.

Автор подчеркивает, что качественная подготовка экономистов связывается с внедрением в практику высшего учебного заведения компетентно ориентированной стратегии обучения. В высшем педагогическом образовании переход на компетентно ориентированную подготовку рассматривается в двух аспектах. Во-первых, происходит модернизация содержания профессионального образования, предполагает его отбор и структурирование с одновременным определением результативной составляющей образовательного процесса - приобретение студентами компетенций. Во-вторых, возникает необходимость формировать в будущих экономистов целенаправленно межпредметные и предметные компетенции.

Уточнено такое понятие как «конкурентоспособность». По своей сути конкурентоспособность ассоциируется с успешностью человека, как в профессиональной, так и в личной сферах. В то же время конкурентоспособность целесообразно рассматривать как устойчивую личностную свойство специалиста сознательно и творчески реализовать профессиональную компетентность при достаточном уровне владения необходимыми общественно-коммуникативными знаниями, умениями и личностными характеристиками.

Отмечено, что место в структуре личности специалиста занимает мотивационная сфера, поскольку именно она определяет познавательную и творческую активность.

Выяснено, что причина низкой конкурентоспособности молодых специалистов на рынке труда кроется не только в несовершенстве системы подготовки кадров, но и в социально-адаптивном восприятии молодежью своего будущего и будущего своей страны, отсутствием мотивации к получению образования и трудоустройства.

Сделано теоретическое обоснование понятия «формирование конкурентоспособности будущего специалиста экономики». Доказано, что конкурентоспособность специалиста многогранна категорию, которая включает в себя широкий круг составляющих и формируется под влиянием как личностных, так и общенациональных факторов. Автор раскрывает понятие и дает характеристику составляющих элементов и компонентов профессиональной компетентности студентов-экономистов.

Обоснована необходимость учета потребностей рынка труда при планировании подготовки специалистов вузов. Определены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность, профессиональная компетентность, профессиональная подготовка, будущий специалист экономики.

Iryna Halushchak,
PhD in Economics,
Associate Professor of Accounting and Audit Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine

FORMING THE FUTURE ECONOMIST AS A COMPETITIVE SPECIALIST

The problems dealing with the formation of specialists' competitiveness within the sphere of economics are theoretically substantiated in the article. The author notes that one of the most important strategic tasks at the modern stage of modernization of Ukraine's higher education system is to ensure the competitiveness while training specialists in accordance with the level of international standards. It is specified that the main goal of professional education is to train a qualified specialist who must be capable of effective professional work according to his /her specialty in a competing labour market.

The author emphasizes that the qualitative training of economists is associated with the introduction of a competently oriented teaching strategy in the practice of a higher educational establishment. In higher pedagogical

education, the transition to competence-oriented training is considered in two aspects. First, there is a modernization of the content of professional (vocational) education, which involves its selection and structuring with the simultaneous determination of the productive component of the educational process – the acquisition of competencies by students. Secondly, there is a need to form a goal-oriented interdisciplinary and substantive competencies among future economists.

The concepts such as «competitiveness» are specified. In fact, competitiveness is associated with the success of a person in both professional and personal spheres. At the same time, it is advisable to consider competitiveness as a stable personality of a specialist to realize professional competence consciously and creatively at a sufficient level of possession of necessary social and communicative knowledge, skills and personal characteristics.

It is noted that the motivational sphere occupies an important place in the structure of specialist's personality because it determines cognitive and creative activities.

It is revealed that the reason for the low competitiveness of young professionals in the labour market lies not only in the imperfection of the training system, but also in the youth's socially adaptive perception of their future and the future of their country, lack of motivation for education and employment.

Theoretical substantiation of the concept «formation of the competitiveness of the future specialist in the sphere of economics» is made. It is proved that the competitiveness of a specialist is a multi-faceted category which includes a wide range of components and is formed under the influence of both personal and national factors. The author reveals the concept and describes the components of the students-economists' professional competence.

The necessity of considering labour market needs while planning the training of specialists at higher educational institutions is substantiated. The prospects of further research are seen within the above mentioned direction.

Key words: competitiveness, professional competence, professional training, future specialist of economics.

Подано до редакції: 1.07.2017 р.

Рекомендовано до друку: 15.07.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш